

Unapređenje međuetničke integracije u Srbiji i predstojeći lokalni i parlamentarni izbori

Uvod

Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) održao je 1. marta 2016. godine u Beogradu sesiju Regionalnog foruma sa predstavnicima diplomatskog kora. Sednici su prisustvovali članovi Forumu iz 6 opština¹.

Ovaj skup predstavlja prvi tematski skup posvećen pitanjima međuetničke integracije. Takođe, namera je bila i da se ispituju mogućnosti za postizanje sporazuma o načinu sprovođenja izbora na lokalnom nivou, kako bi se osiguralo da ceo proces protekne mirno, kao i da rezultati izbora budu prihvaćeni od strane svih. Kao i na sednici Forumu posvećenju izborima za Nacionalni savet Bošnjačke nacionalne manjine (BNS) održanoj septembra 2014, i na ovoj sednici su prisustvovali je predstavnici diplomatskog kora u Beogradu.

Okrugli sto je deo inicijative koju je podržala Fondacija za otvoreno društvo.

Ovaj izveštaj nudi kratak pregled diskusija koje su vođene za okruglim stolom. Da bi se podstakao otvoreni razgovor, diskusija je održana pod Chatham House pravilom, te navodi izlaganja nisu pripisani određenim govornicima. Saradnik CIG-a u Srbiji, Igor Novaković, pripremio ovaj izveštaj, i CIG snosi odgovornost za njegov sadržaj.

Unapređenje međuetničke integracije u Srbiji

Skup su otvorili dvojica uglednih predstavnika diplomatskog kora, predstavnici dve zemlje koje supo količini pomoći i projektnih programa među najprisutnijima u regionu. Oni su naglasili nekoliko pitanja od važnosti za međuetničku integraciju Bošnjaka u Srbiji: 1) Potrebna je integracija Regiona kroz unapređenje infrastrukture, pre svega puteva i železnice; 2) Potrebno je unapređenje bezbednosne situacije; 3) Potrebna je integracija Regiona i Bošnjaka u sistem Srbije, koja bi bila zasnovana na međusobnom poštovanju, jednakim šansama i ravnomernom regionalnom razvoju; 4) Potrebna je stabilno političko okruženje, odnosno da izborni ciklusi protiču mirno, a da rezultati budu prihvaćeni od strane svih strana u procesu; 5) Obrazovanje ne

¹ Opštine Nova Varoš, Novi Pazar, Priboj, Prijepolje, Sjenica i Tutin.

bi trebalo da bude zasnovano na segregaciji jer nužno vodi ka daljoj nestabilnosti i razdvajanju etničkih zajednica u Regionu; 6) Obrazovanje bi trebalo da odgovara realističnim potrebama društva i ekonomskog razvoja; 7) Potreban je bolji okvir za razvoj ekonomije, u smislu adaptiranja uslova na lokalnu stvarnim potrebama investitora; 8) Ljudi iz regiona bi trebali da budu involvirani u proces evropskih integracija, kao i da osete konkretne koristi od njega.

Jedan od dvojice predstavnika diplomatskog kora koji su otvorili sednicu je naglasio da je varijanta islama koja je preovlađujuća u Regionu među najtolerantnijima na svetu, i da tu činjenicu treba imati na umu kada govorimo o integraciji. Stoga je dužnost političara kako sa nacionalnog nivoa, tako i sa lokalnog, da koriste ovo nasleđe i podržavaju dijalog, i time sprečavaju dalju radikalizaciju situacije u regionu.

Odgovarajući na pitanje kako dalje na putu integracije, jedna od predstavnica civilnog društva iz Regiona rekla je da Regionalni forum treba iskoristiti i unaprediti u regionalnu platformu za dijalog i saradnju na putu integracije regiona i Bošnjaka u sistem Srbije. Regionalna platforma bi se sastojala od predstavnika civilnog društva, koji bi računali na pomoć opština u Regionu, te je naglasila da su određeni koraci već preduzeti na tzv. maloj sesiji Regionalnog foruma koja održana prethodne nedelje u Prijepolju i na kojoj su učestvovali samo predstavnici civilnog društva. Ona je takođe istakla da je integracija podrazumeva postojanje dvosmernog procesa, odnosno da Bošnjaci ne mogu da se kvalitetno integrišu u društvo u Srbiji ukoliko u procesu ne učestvuju i pripadnici većinskog naroda.

Jedan od stalnih članova Forumu iz Novog Pazara je rekao da se politika države usmerena ka integraciji najbolje reflektuje kroz normativni okvir, a to je Ustav i zakoni. U tom smislu, državne institucije (i centralne vlasti i lokalne samouprave) moraju da poštuju ono što su propisale što se tiče zaštite manjina, kao i da tretira sve manjine kao svoje građane. Ovaj drugi aspekt je posebno značajan kada se imaju u vidu zločini počinjeni nad Bošnjacima tokom 1990-tih koji do danas nisu razrešeni, drugim rečima potrebna je jasna vladavina prava. Takođe je istakao potrebu za postojanjem srednjeg nivoa vlasti, po ugledu na Vojvodinu, kojim bi pitanja uživanja manjinskih prava bila rešena na neposredniji način. Drugi učesnici su takođe istakli i da je potrebna revizija zakonskog okvira za manjine u Srbiji.

Jedan od učesnika je izrazio bojazan da puna primena sadašnjih zakona u regionu koji se tiču obrazovanja i upotrebe bosanskog jezika otvara novi front za nesporazume i sukobe između Bošnjaka, pošto postoji fundamentalno neslaganje među Bošnjacima kako treba dati odgovor na ova pitanja. U vezi sa tim, naglasio je da je segregacije u obrazovanju imanentno ovom zakonu, što je uočljivo na primeru Vojvodine, pošto brojne zajednice žive u paralelnom svetu od većinske zajednice što stvara brojne praktične probleme. Naglasio je da je potrebno je suočavanje sa prošlošću, te država mora da preduzme konkretne akcije po ovom pitanju kako bi se vratilo poverenje Bošnjaka u institucije.

Član Forumu iz Sjenice je naveo da je na ova pitanja potrebno dati odgovor kroz Akcioni plan za nacionalne manjine u okviru Poglavlja 23 pregovora Srbija za članstvo u Evropskoj uniji.

Stalni član Forumu iz Novog Pazara je postavio pitanje šta su interesi Bošnjaka i kako se oni definišu? On je naveo da interes Bošnjaka ne podrazumeva nužno interes političkih partija. Istakao je da je bi politiku koju danas zagovara BNS, da se kojim slučajem sprovedila tokom

tokom 1990-ih, sami Bošnjaci tada proglasili za ugrožavanje manjinskih prava, jer podrazumeva odvajanje i segregaciju. Potom se založio za zajednički integracioni sistem obrazovanja, bez segregacije, gde će svi učiti o svima, podrazumevajući tu i pripadnike većinskog naroda (koji su u nekim opštinama Regiona manjina) i Bošnjaka. Za stvaranje takvog sistema je potreban dogovor, odnosno dijalog i debata. Isto važi i za udžbenike istorije. Na njegovo izlaganje se osvrnuo drugi učesnik, koji je naveo da postojeći manjinski okvir ne uvažava specifičnosti pojedinih manjina. U slučaju Bošnjaka i Hrvata, naroda sa jezicima koji su bliski srpskom, moguće je napraviti nova rešenja kojima bi se podstakla integracija, kao što je na primer stvaranje zajedničkog udžbenika iz istorije gde bi svi učili o svima.

Ovom izlaganju su se usprotivili neki od drugih članova Foruma naglašavajući da postoji zakonodavni okvir, kao i institucije, odnosno BNS, koji je po istom zadužen za implementaciju njegovih odredbi, te da je nužno samo da se odluke BNS-a poštuju, kako od strane države tako i na lokalnu.

Jedan od visoko pozicioniranih članova Foruma je rekao da je, sem poštovanja postojećeg zakonodavnog okvira, potrebno i da se da pravo manjinskim poslanicima da imaju pravo veta oko pitanja koja se tiču manjina na nivou države. Takođe je predložio stvaranje sporazuma između Bosne i Hercegovine, Srbije i Crne Gore kojim bi se celovito regulisalo pitanje položaja Bošnjaka u Sandžaku, a posebno pitanja koja se tiču kažnjavanja zločina počinjenih tokom 1990-ih. I na posletku, založio se za stvaranje Katedre za bosanski jezik na državnom univerzitetu u Novom Pazaru.

Odgovarajući na ove stavove, jedan od srpskih učesnika iz Regiona je rekao da što se tiče zločina počinjenih nad Bošnjacima oni mogu biti samo individualni, a ne i kolektivni, te da su oni (predstavnici lokalnih vlasti) unazad nekoliko godina preduzeli korake da se rane, barem na lokalnu, zaleče, a spomen na žrtve na dostojan način utvrdi. S druge strane, odbacio je potrebu za uvođenjem srednjeg nivoa vlasti bez dijaloga i utvrđivanja da li svi građani koji žive u ovom regionu to i žele. Takođe, istakao je da je lokalna vlast u njegovoj opštini spremna da, kao i do sad, i u budućnosti da udeo manjinskoj zajednici namanje u procentu u kom su u opštini zastupljeni bez razlike koliko su oni dobili glasova na izborima i da li su potrebni matematički za stvaranje vladajuće koalicije.

Predstavnik civilnog društva iz Novog Pazara je naveo da je očigledno potrebno definisati preporuke za međukonfesionalni i međureligijski dijalog u Srbiji, koji bi vodio ka promeni zakonodavnog okvira za manjine i ka izgradnji građanskog umesto segregisanog i etnički parcelisanog društva. Takođe je naveo da ove prepruke moraju da vode u smeru brzih i kvalitetnih rešenja.

Stalna učesnica Foruma iz redova civilnog društva je navela da dijalog treba da počiva na rečenici da je pravo drugog sve ono što nas ne ugrožava, te da u tom smislu treba i tretirati specifičnosti.

Visoko pozicionirani učesnik iz Novog Pazara je rekao da je potrebno da se zajedničkim radom u Srbiji stvori pozitivna asocijacija kada se spomene Novi Pazar i Sandžak, a to je moguće kroz dijalog i ekonomski razvitak, i da priče i akcije koje vode ka segregaciji mogu samo da onemoguće ovakav razvitak događaja.

Zaključeno je da dijalog o ovim pitanjima je sigurno potrebno nastaviti, ali u atmosferi koja nije predizborna.

Predstojeći lokalni i parlamentarni izbori

Na drugom delu sesije otvorena je tema dijaloga o sprovođenju lokalnih i parlamentarnih izbora u regionu. Jedna od strana koja će učestvovati na izborima se založila za stvarnje sveobuhvatnog sporazuma koji podrazumeva i veće angažovanje oko sprečavanja eventualnih izbornih krađa i incidenata. Stoga su predložili da se stvori stalno telo na državnom nivou koje bi bilo sastavljeno od državnog tužioca, predstavnika OEBS-a i EU koje bi kontrolisalo izbore, dok bi građanima koji prijave nedoslednosti u izbornom procesu bio dodeljen status zaštićenih svedoka. Potom su se založili da sporazum treba da sadrži zabranu upotrebe državnih i lokalnih resursa u svrhu predizborne kampanje, te da svi mediji treba da se obavežu da će ravnomerno predstavljati sve kandidate.

Neki od ovih elemenata su bili prihvatljivi za učesnike iz drugih stranaka, dok su neki bili u potpunosti neprihvatljivi. Ipak, i oni su iskazali suštinsko interesovanje da se razgovori nastave na lokalnu u cilju sprečavanja predizbornih tenzija. U tom smislu, smatrali su da je dogovor o političkoj korektnosti prvi korak kojim se može doprineti ovom cilju.

Predstavnici međunarodne zajednice su izrazili interesovanje da ovaj proces i podrže, kao i predstavnici lokalnog civilnog društva. Međutim, na samoj sednici nije bilo moguće približiti stavove, ali je dogovoreno da se razgovori nastave na lokalnu, uz posredovanje lokalnog civilnog društva i međunarodne zajednice.

Lista učesnika

Članovi Foruma

Sead Biberović, koordinator, Urban-In, Novi Pazar
Zora Čelović, direktor, NVO Ženska inicijativa, Priboj
Aida Ćorović, narodna poslanica, Demokratska stranka
Sabina Dazdarević, narodna poslanica, Stranka demokratske akcije Sandžaka
Branislav Dilparić, predsednik Skupštine Opštine Nova Varoš, Socijalistička partija Srbije
Mirsad Duran, direktor, NVO Nova Vizija, Prijepolje
Muhedin Fijuljanin, potpredsednik Bošnjačkog nacionalnog vijeća, Stranka demokratske akcije Sandžaka
Nihad Hasanović, predsednik Sandžačke demokratske partije
Enis Imamović, narodni poslanik, Stranka demokratske akcije Sandžaka
Mirsad Jusufović, član gradskog veća grada Novog Pazara, Sandžačka demokratska partija
Fahrudin Kladninčanin, direktor, Forum 10, Novi Pazar
Šemsudin Kučević, predsednik Opštine Tutin, Stranka demokratske akcije Sandžaka
Meho Mahmutović, gradonačelnik Novog Pazara, Sandžačka demokratska partija
Fahrudin Mekić, šef kabineta gradonačelnika Novog Pazara, Sandžačka demokratska partija
Hazbo Mujović, predsednik Opštine Sjenica, Stranka demokratske akcije Sandžaka
Zibija Šarenkapić, direktor, NVO Kulturni centar Damad, Novi Pazar
Ahmedin Škrijelj, savetnik poslaničkog kluba SDA u Skupštini Srbije i sekretar Bošnjačkog nacionalnog saveta
Vlado Radulović, savetnik u Odseku za unapređenje prava nacionalnih manjina, Kancelarija za ljudska i manjinska prava Vlade Srbije
Teo Taraniš, Forum 10, Novi Pazar + smeštaj
Sulejman Ugljanin, narodni poslanik, predsednik Stranke demokratske akcije Sandžaka i predsednik Bošnjačkog nacionalnog saveta
Saša Vasilić, predsednik skupštine Opštine Priboj, Srpska napredna stranka
Almir Vučelj, saradnik na projektima, OSCE Novi Pazar

Predstavnici diplomatskog kora

Mario Barfus, menadžer projekta u Novom Pazaru, Misija OEBS u Srbiji
Oscar Benedict, zamenik šefa delegacije, Delegacija Evropske unije u Srbiji
Mehmet Kemal Bozay, ambasador Turske u Srbiji
Leo D'aes, ambasador Belgije u Srbiji
Tommaso Diegoli, službenik za medije i politička pitanja, Misija OEBS u Srbiji
Vedat Gül, savetnik, Ambasada Turske u Srbiji
Gordon Duguid, zamenik ambasadora, Ambasada SAD u Srbiji
Leslie Hess, Misija OEBS u Srbiji
Brian Martin, politički oficir, Ambasada SAD u Srbiji
Maja Mičić, savetnik za ljudsku bezbednost, Ambasada Švajcarske u Srbiji
Saskia Salzmann, savetnik za regionalnu ljudsku bezbednost, Ministarstvo spoljnih poslova Švajcarske
Jean-Daniel Ruch, ambasador Švajcarske u Srbiji

Predstavnici CIG-a i Fondacije za otvoreno društvo

Shpetim Gashi, potpredsednik, Savet za inkluzivno upravljanje

Alex Roinishvili Grigorev, predsednik, Savet za inkluzivno upravljanje

Igor Novaković, saradnik u Srbiji, Savet za inkluzivno upravljanje

Aleksandra Šanjević, programski koordinator, Fondacija za otvoreno društvo